Ermiona Asachi: memorie şi identitate

Mihaela MUDURE*

Keywords: *memoirs*, *Edgar Quinet*, *exile*, *gender*, *matrimonial contract*

Ermiona Asachi (16 decembrie 1821, Viena − 9 decembrie 1900, Paris) a fost fiica adoptivă a lui Gheorghe Asachi şi a Elenei Tayber. După moartea primului ei soţ, Kiriako Melirato, Elena Tayber s-a căsători cu Asachi, reprezentantul diplomatic al Moldovei la Viena. Asachi adoptă copiii Elenei şi astfel Ermiona Melirato-Tayber devine Asachi. Căsătorită la 18 ani cu Alexandru Moruzi, rămâne văduvă şi cu un copil născut la scurt timp după căsătorie. In 1845, pleacă în Franţa unde intră în cercul intelectualilor revoluţionari francezi, făcând o impresie deosebită prin cultura şi distincţia ei intelectuală. Aici îl cunoaşte pe profesorul de la Collège de France, Edgar Quinet. Devine de asemenea o apropiată a lui Lamartine, Michelet, Louis Blanc. Soţia lui Edgar Quinet moare în 1851 şi Ermiona se căsătoreşte cu profesorul iubit în 1852, dedicându-se susţinerii activităţii soţului ei şi editării operelor acestuia. În semn de protest faţă de turnura anti-democratică pe care o ia politica franceză, respectiv faţă de consecinţele loviturii de stat al lui Ludovic Napoleon (viitorul Napoleon al III-lea), soţii Quinet părăsesc Franţa în 1852. Se refugiază în Belgia şi apoi, în Elveţia. Vor sta în exil 19 ani şi revin în Franţa doar în 1870, după lupta de la Sedan care duce la căderea lui Napoleon al III-lea. Nu sunt singurii intelectuali dedicaţi cauzei libertăţii care aleg calea exilului. Victor Hugo, de exemplu, este unul dintre cei mai semnificativi exilanţi ai perioadei. Rezultatul acestei experienţe dure sunt *Memoires d'exil* (*Memorii din exil*) ale doamnei Edgar Quinet. Aceasta este semnătura auctorială pe coperta cărţii care apare la Paris, în 1870.

Aş insista puţin asupra modului în care Ermiona Asachi îşi asumă auctorialitatea acestor memorii. Scriere intimistă care permite autoarei o intrare oarecum voalată în spaţiul public, memoriile sunt un gen preferat de femei legate, în cultura modern burgheză, de spaţiul privat. Pe de altă parte, evitarea prenumelui propriu, precum şi precizarea statutului marital (d-na Edgar Quinet), precizarea numelui soţului, ne indică o construcţie a auctorialităţii destul de frecvent întâlnită în istoria culturilor occidentale din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea. Nesigură încă de sine, femeia autoare caută sprijin şi protecţie devoalându-şi apartenenţa familial, înscriindu-se cu de la sine putere şi cu al ei acord în textura patriarhală a societăţii, o

* Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca, România.

BDD-V2625 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:42 UTC)

textură în care fiecare nodul e ocupat de o familie mononucleară denumită cu numele soțului și al stăpânului.

Spațiul şi timpul sunt coordonatele principale, sesizate kantian, pe calea psihologicului prin care exilatul se raportează la patria sa. „La pensée seule dévore le temps; le prisonnier vit les ailes replies: isolement, silence, voilà son lot" (10). Corespondența, legătura cu lumea din afara traumei care l-a adus în situația de proscris, sunt vitale. Uneori menținerea legăturilor de corespondență necesită eforturi cu adevărat eroice, dar nimic nu e prea greu, din acest punct de vedere. „On court portant cinq ou six letters, on court, malgré les ronces, les pierres, la neige, la nuit, parfois malgré les brasiers ardents" (407). Patetismul diaristei este impresionant. Metafora vine să sublinieze intensitatea arderii interioare a exilaților. „la lucarne par laquelle les exiles aperçoivent le monde des vivants, c'est le bureau de poste" (407). Strigătul de disperare al exilaților este precum o chemare a vieții de dincolo de moarte. Spune Edgar Quinet citat cu devotement de iubita sa soție: „J'ai crié à travers les fentes de notre tombeau de Merlin, dans lequel vous et moi et nous tous sommes enterrés vivants" (412).

Stoicismul este singura filosofie care poate susține exilatul. „Les exilés sont heureux, dites-vous? Oui, comme les captives chargés de fers s'ils possèdent une âme libre, s'ils s'appellent Epictète" (20). De ce Epictet? Pentru că el, singurul dintre filozofi, consideră doamna Quinet, oferă o lecție de răbdare şi stoicism, „Epictète qui versait goutte à goutte la patience dans notre âme" (394). Există o etică şi o morală a exilatului. Între lege şi proscris funcționează o legătură deosebită construită pe principiul corespondenței etice dintre comportare individuală şi obligația de a te opune normei juridice abuzive. „Il faut que les exilés attestent devant l'univers entire, que nulle loi ne leur a jamais ôté le droit de vivre dans leur pays; que le crime seul les en a arrachées. La loi est représentée par les proscrits; ils ne reconnaissent à personne de les amnistier" (299). Relația dintre proscris şi lege face ca ontologia stării celui revenit acasă să se schimbe: „après une si longue absence, je me trouve dans mon propre pays comme un revenant de l'autre monde" (315). Exilul modifică radical starea sufletească a celui proscris. Omul cel mai rezervat ajunge să plângă de dor şi jale. Determinarea este definitorie. „On continue la lutte par amour de la liberté, de la vérié, par amour de la cause sacrée" (341).

O problemă extrem de importantă pentru exilați este memoria. Exilatul este obsedat de trecutul care i-a adus condamnarea și dureroasa sa condiție prezentă. El retrăiește iar și iar evenimentele premergătoare plecării și se complace într-un soi de retrăire maniacal depresivă auto-stimulată și încurajată. Diarista este martoră îndurerată la acest chin, la această permanentă tortură. Condiția ei de soție, de *alter ego* o obligă să împărtășească neputincioasă chinul partenerului.

> Les exilés ne peuvent oublier. Dans leur situation, le passé ne s'éteint jamais, il se réveille à chaque pas. Il leur est difficile de former de nouvelles amities, ils vivent surtout des anciennes; leurs âmes sont trop roidies par la souffrance, par la résistance, par l'indignation; elles perdent la faculté de se fonder, de se mêler entr'elles (189).

Autoarea se identifică cu soțul până la uitarea de sine. Rezultatul este exaltarea sufletului francez dincolo de orice limite rezonabile: „… l'âme française

BDD-V2625 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:42 UTC)

est le plus richement doué qui soit jamais sorti du sanctuaire divin. … Les nations les plus libres lui sont inférieurs de race" (13). Admirația față de Franța se traduce în termeni apropiați de rasismul lui Gobineau, contemporan de altfel cu exilații noştri. De aici, de la aceste poziții eurocentriste, construiește diarista, implacabil, şi imposibilitatea de a rezista civilizației franceze. „Ce pays, où pas un seul home ne peut se dire le maître de son âme" (19). Superioritatea Franței vine din faptul că atât timp cât libertatea nu domnește peste tot, Franța nu poate fi împăcată cu sine. Din acest punct de vedere, exilații politici din Franța sunt norocoşi. Ei nu sunt uitați. „Le sort des exilés est determiné par la solidarité des opprimés. La France libre n'accorde pas un jour de bonheur tant qu'il y a sur terre un people opprimé" (14). Libertatea este condiția naturală a unei națiuni, a acepta servitudinea acoperă de ruşine atât individul, cât şi națiunea. Lupta pentru libertate nu e numai norm-ală, ea este chiar obligatorie. „La servitude pour une nation est absolument ce que le déshonneur est pour un homme. Peut-on dire: *il y a du bon* dans le déshonneur?" (469).

Singurătatea este chinul exilului şi dimensiunea sa cea mai important. Scrisorile erau o amară soluție căci totul trebuia tradus. Viața ca atare devenea un act de traducere, de trădare a esenței sale care nu poate fi separată de libertate.

> Aussi la rentrée de ces amis nous inspirait une profonde tristesse. On était privé de leurs nouvelles; on n'osait s'écrire ou si l'on écrivait, c'était des letters amibigues, indéchiffrables; il fallait le genie d'un Champollion pour lire ces hiérogliphes; on désignait les amis et les ennemis sous des noms supposés; on parlait par allusions et metaphors, afin que les letters ne fussent pas interceptées, ce qui n'arrivait que trop fréquemment (23).

Raportul dintre Franța cea din interior şi Franța exilaților se inversează. Autentică, determinantă este Franța celor care au trebuit să îşi ia lumea în cap pentru a-şi apăra convingerile. „Le jour où la France a recommencé à balbutier la langue des exilés, l'espérance a été premise. C'est donc la France qui était dépaysée, quand elle oubliait et reniait ses proscrits; c'est elle qui renait à la vie en reprenant la tradition de l'exil" (40).

Singurul moment în care admirația, a se citi: chiar idolatria diaristei pentru Franța, este pusă la încercare, este evaluarea eficacității republicii helvete, operă politică a unor oameni simpli, devotați ideii de libertate. „Ici c'est l'intelligence et la liberté qui ont realisé l'idéal d'une République d'artisans et de pâtres" (48). Un alt aspect impresionant al realității helvete este importanța acordată educației. „Rien ne nous frappe autant en Suisse que ce respect religieux pour l'instruction" (130).

Lupta soțului e un soi de sacerdoțiu dedicat ideii de liberatate care este văzută ca noua religie a lumii. „La liberté, n'est-ce pas aussi une religion nouvelle. S'il en est ainsi, elle doit rallier tous les fils de la Révolution dans un sentiment sacré contre l'ennemi de l'esprit modern, contre le despotism sous tous les forms, comme les puritains s'unirent contre le papisme" (70).

Dragostea celor doi soți este exprimată simbolic prin cele două scrisuri îngemănate într-o unitate remarcabiă. „Ce qui faisait ma force et ma joie, c'etait de voir à chaque page mon écriture entrelacée à la sienne dans les manuscrits depuis

BDD-V2625 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:42 UTC)

1831" (352). Problema este că diarista refuză a discuta raporturile de cuplu dincolo de această uniune simbolică. Soțul este, totuşi, marele stăpân, cel care re-prezintă familia în spațiul public.

> Ce qui faisait ma force et ma joie, c'était de voir à chaque page mon écriture entrelacée à la sienne dans les manuscrits, depuis 1851. Non, il ne faut rien détruire de ces innombrables copies, ébauches, notes, projets, qui remplissent vingt caisses, − toute notre maison; − elles témoignent de la vie d'exil laborieuse, de la conscience toujours en éveil, des infatigables travaux de mon maître (352).

Somarea de a se prezenta la poliția locală, percheziţiile, controalele îngreunează şi mai mult viața de fiecare zi a exilatului. D-na Edgar Quinet insistă asupra dificultății obținerii mijloacelor de subzistență deoarece ea era cea obligată să facă coșnița şi să pună ceva pe masa exilului.

Vocea diaristei e vocea soției, a femeii care are un soț, un tovarăş. Rareori vorbeşte Ermiona pentru sine şi prin sine. Cel mai adesea ea (se) re-prezintă prin devotamentul față de alții, în primul rând față de soț. Durerea de a nu putea deveni mamă pare a fi compensată de bucuria de a putea trăi în libertate, pretinde diarista, dar pretenția ei este rapid acutizată de tristețea acestei neîmpliniri în destinul ei de femeie. Această tristețe este şi mobilul diaristei. „La liberté seule pourrait remplacer la main pieuse d'un fils… Ce sont ces tristes pensées qui m'ont decide, après dix-huit ans de silence, à publier quelques-uns de nos souvenirs d'exil" (354).

Pierderea patriei este cumplită în epoca modernă în care exilatul este proscris din întreaga Europă grație mijloacelor moderne de comunicare şi transmitere a informației funeste. „Le droit d'asile n'a plus de garantie; être exilé d'un lieu, c'est être exilé de tous les autres; perdre la cité, c'est être mis au ban de l'Europe entière" (178). Tot contemporană este şi meditația lui Edgar Quinet privid multiplele fețe ale despotismului. Azi, după experiențele totalitare ale secolului al XX-lea considerațiile istoricului francez sunt de o cutremurătoare actualitate. Inteligența ambilor soți se dovedeşte a fi în stare să depăşească limite de spațiu-timp contribuind la o mai bună înțelegere a societății.

> Sans doute le despotism est un Janus, mais il en fut ainsi de tous les despotismes; il n'en est pas un dans le monde qui n'ait double visage. Si vous louez une de ces faces, vous faites passer l'autre, et c'est tout ce qu'il demande (470).

La fel de actuale sunt considerațiile lui Edgar Quinet privind revoluția şi atitudinea post-revoluționară. *À bon entendeur salut* şi pentru contemporanii epocii post-comuniste.

> On ne fait pas une revolution avec un livre, avec une masse d'idées; au contraire, il faut un très petit nombre d'idées, mais tres sensées, très-claires, très-acceptables, pour fonder un état de choses qui puisse durer. *Avant tout* fondez un gouvernement de droit. Apprenez à vous gouverner. J'ai vu une partie de la démocratie aplatie par la servitude; demain, la liberté revenue la rendra si exigeante, qu'elle sera toute disposée à demander la lune pour son déjeuner (474-475).

BDD-V2625 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:42 UTC)

La fel, reîntoarcerea exilaţilor în patrie pune probleme în care cititorul român contemporan (se) va recunoaşte cu amărăciune, dar şi cu speranţă. Cu amărăciune, pentru că este evident răul produs de sistemele autoritare oriunde în lume. Cu speranţă, pentru că inteligenţa unor revolutionari, precum Quinet, soţia lui, tovarăşii lor de generaţie, s-a confruntat deja cu astfel de situaţii. Suferinţa lor poate fi învăţătură şi îndemn la singura soluţie viabilă în situaţiile post-revoluţionare: reconcilierea.

> Et ceux qui sont rentrés dans leur pays, suspects, étrangers, ne retrouvant que décombres, tombeaux, foyers en ruines; et ceux qui ont laissé des tombes en exil; et toute une génération usée dans l'attente, exclue de la vie publique, tandis qu'un seul s'attribuait la direction absolue des destinées françaises et ceux qui ont perdu jeunesse, Bonheur, avenir, on les convie aussi à la reconciliation? (594−595).

Uneori, însă, frumuseţea naturii, puritatea unui mod de viaţă în care munca încordată devin recompensa idealului, creează momente de fericire: efervescenţa împlinirii idealului, lipsa compromisului parşiv. „Le meilleur de la fortune, c'est de vivre quelques semaines au milieu de la sainte nature et d'y achiever en paix le travail, pendant cette fête de l'année, la plus belle partie de la vie humaine" (95). Munca intelectuală este şi cel mai bun leac împotriva nevrozei de exil, boală pe care soţia devotată o evocă temătoare. Munca aduce satisfacţii, creează şi consolidează durabile legături intelectuale şi afective. „Avec une plume et de l'encre on n'est jamais seul. Mais l'interdiction absolue de toute occupation est un supplice, un remède pire que le mal" (211).

Diarista ni-l evocă pe Edgar Quinet cu un respect vecin cu idolatria. În ciuda dăruirii pentru munca intelectuală, cultura nu pare, totuşi, a fi în stare să concureze cu natura pentru că ea este un derivat, un produs secundar care nu poate exista în afara suportului natural. „Te voilà installé avec un livre, au pied d'un sapin; mais tu disais qu'il y a peu de livres lisibles en face d'une nature belle, harmonieuse; Presque tous en troublent, en gâtent l'effet" (118). Din contră, pentru diarista apropiată, prin natura ei feminină de fertilitatea naturii, o ieşire spre înălţimile Alpilor e reconfortantă şi comparabilă cu urcuşul spre înălţimea marilor idei. „Plus je monte, plus mon ardeur de m'élever encore s'accroît. Je pense alors qu'il en est ainsi des ascensions de l'intelligence et qu'on peut atteindre bien haut si on a la passion des sommets lumineux" (122). Pe alocuri, enumerarea devine o dovadă a bogăţiei şi generozităţii naturii. Ermiona este o bună cunoscătoare a florei munţilor. Proza capătă ritmuri de incantaţii.

> L'aspect du gazon change tous les huit jours; la couleur régnante est le jaune pâle des primevères, puis c'est un tapis de violettes; le voilà diapré de vingt fleurs diverses: véroniques, esparcettes roses, géraniums lilas, hépatiques bleues; anthyllis, polygala d'un bleu délicat, boules d'or, aspérules odorantes, pâquerettes rosées, saponaires, bugles rampantes, plusieurs espèces de sauges et de menthes sauvages, pervenches, lierres terrestres, serpolets qui nichent dans les crevasses des vieux murs (246).

BDD-V2625 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:42 UTC)

Nici arborii pădurii nu îi sunt necunoscuți diaristei. Enumerarea se face cu o plăcere accentuată de urechea fină a diaristei. Rezultatul e un soi de poem în proză al naturii helvete bazat pe acumulare gradată, cu efecte ritmice la nivelul frazei. „Dans ces forêts de Caux la variété des arbres est singulière: frênes-pleureurs, sycomores, érables, trembles, charmes, hètres, chênes, mélèzes et toutes les espèces du sapin" (438).

Principala problemă a *Memoriilor* și a doamnei Quinet este asigurarea condițiilor de viață și muncă, în primul rând, pentru soțul ei văzut ca o personalitate de excepție, un geniu care merită totul. Truda zilnică a soțului este privită cu admirație și devoțiune. Nimic nu pare prea puțin pentru soțul văzut ca geniu incontestabil, care se trezește zilnic în zori de zi, trece de frumusețea naturii pentru a se cufunda în propria gândire, de unde scoate viitoare proiecte sociale și politice. „C'est lui qui était le plus matinal. De la fenêtre éternelle, je le voyais gravir les prés brilliants de rosée encore noyés d'ombre, pendant que sur l'autre rive, le soleil commençait à dorer la vallée" (66). Munca se desfășura, în fiecare dimineață, după un orar strict în lipsa căruia fermitatea de caracter ar putea fi afectată de indolență sau de aparenta lipsă de speranță. Apoi, frumusețea naturii opera precum un balsam care vindecă totul, care previne orice rău. „Le matin on travaillait, mais après? bon dieu, on avait le temps de courir jusqu'au soir sous les allées ombreuses de la forêt, ou dans les prairies vers Baden, où fleurissent les plus beaux asters et des oeillets rouges sauvages" (145).

Ermiona pare cazul emblematic pentru ceea ce aș numi soția omului mare[1], cea căreia i se mulțumește oral sau în scris la lansarea cărții soțului, cea care e secretară, bucătăreasă, asistentă de cercetare, telefonistă, plus alte servicii, alte funcții … pentru ca el să poată crea, ea sacrificându-și eventualele ambiții intelectuale, creatoare pentru a impinge angrenajul casnic cât mai departe. Modestia diaristei este nejustificată. D-na Quinet nu e doar o abilă gospodină. Pronosticurile ei politice sunt impresionante și merg departe în viitor. Ermiona vede cu ochii minții realități care țin de cel de-al doilea război mondial și de epoca Europei Unite de la finele secolului al XX-lea.

> L'orgueil anglais est intimement lié à son patriotisme. Oui, cette nation est indestructible grace à son culte pour la liberté anglaise. Tant qu'il y aura une qu'on parviendrait à l'écraser comme l'Irlande; mais c'est la civilisation européenne qui périrait dans une lute entre la France et l'Angleterre (71).

Diarista dă impresionante definiții ale specificului național. Celebra neutralitate elvețiană, de exemplu, nu este altceva decât o indiferență bine mascată. La peste 150 de ani de la data acestei notații o putem noi oare contrazice pe Ermiona Asachi-Quinet? „Dans ces onze anées de vie de village, nous avons eu de nombreuses occasions de vérifier cette indifférence absolue pour la liberté de tous ceux qui ne sont pas nés Suisses. Cela s'appelle de la neutralité" (249). Dar în ciuda acestei pertinente observații, există în paginile Ermionei o admirație incontestabilă pentru realizările Elveției, în comparație cu țările înconjurătoare.

[1] Vezi eseul cu același titlu din volumul *Feminine* al autoarei.

BDD-V2625 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:42 UTC)

> [I]l y a ici un fond de dignité humaine, de moralité, un respect pour la pensée, une sévérité de moeurs qui font de ce pays un îlot entouré par une mer de servitude. L'écume des flots est jetée parfois jusque sur l'altitude des rochers; mais les flots ne les submergent jamais (250).

Metafora valurilor este plastică şi intens evocatoare. Nimic nu poate atinge înălțimea stâncilor idealurilor, iar Elveția este, mai mult ca oricare altă țară, cel puțin în opinia doamnei Quinet, aproape de ideal.

Ca într-o oglindă, dar şi dintr-un ascuns sentiment de solidaritate, Ermiona descrie viața grea a femeilor din munții Elveției, dedicarea lor totală muncii care le asigură supraviețuirea lor şi familiilor lor.

> Les femmes vieillissent vite, mais aussi quel labeur! sarclant, bêchant, piochant la vigne, le jardin, portant d'enormes charges de ramée et de sarment... leurs hottes surchargées, les ploient en deux; on les rencontre sous cette charmille de verdure ambulante et l'on voit surgir de ces pampres verts une figure aux traits nobles et fins, mais vieille avant l'heure (223).

Ermiona nu este o feministă declarată, dar siguranță de sine a femeilor din cantonul Vaud, sărace, dar demne, o impresionează peste măsură. Devotată soțului, soție tradițională prin ştergerea voluntară a propriului relief din textura socialului, Ermiona Asachi-Quinet pare a fi o feministă reprimată care îşi exprimă idealurile, dorințele ascunse, sublimat, prin intermediar. Eventualele reproşuri că nu a fost suficient luată în seamă, politic, de către soț sau de partenerii săi de luptă sunt voalate de alegoria femeii din Vaud, văzută ca o întruchipare a libertății şi devoțiunii, în acelaşi timp. „La femme en pays libre sait pourquoi on se bat. La paysanne vaudoise lit son journal en veillant à sa marmite, en allaitant l'enfant. Si c'est pour défendre son pays que les hommes partent, elle aussi elle tombera su l'ennemi, et du haut des remparts, elle lancera les marmites sur l'agresseur" (266).

Ermiona Asachi nu uită să înregistreze cu coada ochiului peisaje remarcabile pentru țările unde a trăit în exil. Belgia şi Elveția. „Un verger au pied des glaciers n'est-ce pas toute la Suisse? Le vent secoue les fleurs et les sème pare les vitres ouverts sur les glorieux trophées" (52). Natura e prezentată în tonuri contrastante. Pe alocuri, valențele picturale ale scriiturii diaristei sunt remarcabile.

> Ces murs de rochers, striés de rouge, la fente étroite des deux montagnes qui ont l'air de se toucher et l'abîme sépare jusqu'a leurs racines, l'encombrement des pics aigus qui se pressent en désordre dans cet étroit espace, au-dessus des nuages estompés, bruns, cuivrés, plombés, tout cet aspect terrifiant à ciel découvert, n'est rien auprès du spectacle qui vous attend (131-132).

Bogăția naturii din preajma Lacului Leman este remarcabilă. Pe măsură ce exercițiul diaristic se consolidează, valențele picturale ale scriiturii doamnei Quinet se accentuează. Autoarea are o plăcere de gazdă să ne ducă în colțurile favorite unde fertilitatea pământului este remarcabilă: „dans une retraite abritée de vent, où fleurit le laurier-rose, l'olivier, le grenadier, où un beau feu de hètre pétille dans la

BDD-V2625 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:42 UTC)

cheminée…" (194). Frumusețea lacurilor helvete este evocată cu mijloace care amintesc de plăcerea poeților romantici de a folosi lacul drept cadru privilegiat al eroticului sau al meditației ce tinde spre transcedental (vezi narcisele lui Wordsworth). „La décoration splendide, c'est le lac éblouissant de lumière avec ses vagues bleu sombre qui se heurtent sur la grève au pied de la galerie; on y est comme à bord d'un bateau amarré dans le port. Une fontaine ombragée joint son murmure au bruissement des flots…" (160). Şi tot în bună tradiție romantică, răsăritul lunii se transformă într-un spectacol care nu suferă comparație cu nicio altă manifestare organizată de societate. „Chaque soir nous montions le long des collines, et là, entre les vignes et les blés mûrs, c'était une fête de guetter le lever de la lune qui apparaissait vers le mont Nivolet. Quant aux réunions du Casino, elles ne nous virent pas une seule fois" (258). Capacitatea diaristei de a surprinde specificul zonal este remarcabil. Ochiul fin, vocabularul bine ales, capacitatea de analiză şi sinteză a diaristei sunt remarcabile. Corespondența dintre natură şi spirit dă naştere unui complex sentiment de înțelegere şi apreciere a naturii. „La différence entre les paysages suisses et ceux de Savoie, c'est que tout ici est repos, douceur. Nul effort. On jouit des yeux et du coeur; un calme délicieux vous pénètre; l'esprit n'est pas opprimé comme par le sublime perpétuel des grandes Alpes" (280).

Peisajele sunt conturate precis, cu tuşe sigure. Natura conturează un cadru specific pentru locuința familiei, cadru ideal şi intim pentru bucuriile familiale atât de necesare echilibrului mental al exilaților. Diaristă ne prezintă imobilul şi natura înconjurătoare: „maison petite, toit très-pointu en ardoise; quatre fenêtres sur la façade, une petite cour au gazon jauni; on y pénètre par une porte cintrée, recouverte de jasmins en fleurs; à droite et à gauche, deux platanes" (277).

Sublimul construit atât cu elementele tradiționale ale naturii, cât şi cu cele ale tehnicii moderne nu este străin de interesul şi preferințele pictoriței diariste Ermiona Asachi.

> Le Rhin serpent avant d'arriver à la chute… Le chemin de fer aux arches téméraires passé au-dessus de la cataracte. Elle bouillonne à vos pieds, bondit sur ces abîmes d'écume, hérissés de rochers. Le château de Laufen surplombe la chute; au fond du tableau, des collines boisées, des sommets sombres (44).

Preferința diaristei pentru tablourile de natură poate fi citită, în spirit patriarchal, ca apropiere a femeii de natură mai mult decât de cultură sau ca o recunoaştere a primordialității naturii fără de care nimic nu poate exista. „L'inspiration matinale, née du sein de la beauté éternelle n'est plus un livre; c'est la vie, la nature elle-même qui revêt une forme universelle, à la fois visible et idéale" (53). Frumusețea peisajelor helvete invită diarista la expansiuni romantice, dar Ermiona nu se lasă ademenită. Obligată a face față necesităților prozaice ale supraviețuirii şi monotonelor griji casnice cotidiene, ea îşi reprimă, fără milă, asemenea ieşiri.

> Ces bergers qui passent six mois sur les sommets, de quoi se preoccupent-ils? A quoi songe le berger pendant les longues heures? Si loin des homes, si près des cieux, il devrait s'inspirer de pensées supérieures; mais il ne rêve guère qu'à son troupeau, à la bonne herbe, à la pluie qui tarde, à l'orage qui se forme là-bas …(86).

BDD-V2625 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:42 UTC)

Peisajele ţărilor în care se consumă drama exilului soţilor Quinet sunt reconstruite şi cultural, istoric prin rememorarea marilor exilaţi care au găsit aici un refugiu în secolele precedente: Voltaire, Rousseau, doamna de Staël. Istoria pare să influenţeze până şi peisajul fizic, reconstruit prin prisma actelor culturale consumate sau imaginate aici. „Les figures de la Nouvelle Héloïse flottaient sur les rochers des Meillerie, sur les collines de Clarens… Puissance immortelle du genie! elle embellit la beauté; grâce à l'éloquence de la passion, Rousseau a fait autant pour ce paysage, que la nature elle-même" (157). Uneori explorarea trecutului ajunge la timpurile imemoriale când frumoasele meleaguri ale Elveţiei erau locuite de populaţiile lacustre. Tonul romăncei Ermiona Asachi-Quinet premerge iremediabila tristeţe bacoviană. Aici, însă, cauzalitatea este abia în al doilea rând existenţială, prioritară este dimensiunea politică a vieţii proscrisului obligat să reitereze experienţa locuitorilor lacustrelor adăposturi. „Pauvres habitants lacustres, je pense encore à vous; votre première nuit dans la cabane de chaume, bâtie sur pilotis, abritée contre les loups et les ours sanguinaires, ne fut pas plus paisible que cette nuit de novembre pour le proscrit" (208).

Chiar dacă, în general,tonul memoriilor este patetic, dramatic, autoarea mai lasă uneori garda jos şi permite umorului să deconecteze atât cititorul cât şi scriitura. Foarte simpatic este episodul în care este evocată servitoarea pe care cuplul Quinet o angajează în Elveţia. Anii îndelungaţi de serviciu în slujba unui preot i-au creat femeii un automatism. Chiar şi acum, „ [e]lle ne manquait jamais de dire avec sa reverence savoyarde, en entr'ouvrant la porte: «Monsieu le cure est servi»" (166). Tot un umor fin, delicat, cosmopolit o ajută pe doamna Edgar Quinet să suporte cu mărinimie ambiguitatea transnaţională creată de hotelurile şi pensiunile helvete, adevărate falanstere unde fiecare lucrează dezinteresat pentru propriul bine, simţindu-se bine.

> C'est bien aussi une population exotique qui afflue dans les pensions et les hotels; toutes les nations s'y donnent rendez-vous; caravansérail où vous rencontrez moins d'indigènes que d'étrangers; ils y forment de vastes phalanstères, les uns attirés par le climat, les autres par la beauté du pays (200).

Alteori, singurătatea traiului din pădurile helvete e atenuată de câte un vecin, o vecină neaşteptată: făpturile pădurii. Episodul are concizia unei povestiri şi farmecul unei anecdote.

> Habitation isolée entre des prés, des vignes, des jardins. Mais nous avons déjà une amie; oui, sur ce beau tilleul en parasol qui ombrage la porte voisine, dans ce nid parfumé, une fauvette a élu domicile. Elle chante dès l'aurore, dès le printemps, et sa voix semble un signal d'espérance après l'hiver (224).

Extrem de interesant în ideolectul diaristei este modul în care Ermiona se referă la soţul ei. El este M. Quinet, M. Edgar Quinet şi extrem, extrem de rar „mon mari". De exemplu, Garibaldi „venait presque tous les jours causer avec M. Quinet..." (268) sau „Pendant ses dernières années en France, la vie d'Edgar Quinet est la vie de Cassandre" (358). Raportul de dependenţă al soţiei faţă de soţ este

BDD-V2625 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:42 UTC)

acceptat ca atare. El lucrează, ea trebuie să îi asigure confortul. „C'est là que pendant 75, mon mari poursuivit son travail" (56) notează conştiincios şi cu o anume evlavie diarista. Identificarea cu soţul, cu idealurile lui e totală, iar textul nu lasă loc niciunui fel de îndoieli, revolte, întrebări contestatoare. Tot la nivel de vocabular este extrem de relevantă utilizarea lexemului „holocaust" cu mult înainte de cumplita tragedie istorică. Lexemul este utilizat aici cu sensul de „jertfă absolută" adusă de exilaţii revoluţionari prin asumarea voluntară a destinului lor de proscrişi. Revoluţionarii sunt „un groupe sacré offert en holocauste pour l'expiation des fautes de tout un peuple" (214).

Remarcabilă este şi absenţa oricăror referinţe la România sau la problemele româneşti. Rolul pe care şi-l asumă diarista este acela de soţie devotată care nu are o altă agendă decât aceea de a fi o dublură soţului, supusă soţului. Singura ei problemă că nu poate lua cu totul asupra sieşi suferinţele exilatului. Universul monadesc în care trăim o împiedică să performeze un soi de *sati*[2] ritual pe care şi-l doreşte în inconştient. În schimb, diarista insist asupra suferinţelor morale pe care le implică exilul şi pe care le presupune la soţul şi tovarăşul ei. Compania ei se doreşte a fi un soi de medicaţie sufletească împotriva acestor suferinţe şi tulburări identitare. „Il n'est pas bon que l'homme soit seul; cela est vrai, surtout de l'exilé; la torpeur, le marasme s'emparent de lui; l'ennui douloureux, amer, le ronge loin des siens et tourne à la nostalgie sombre" (156).

În concluzie, memoriile Ermionei Asachi relevă o construcţie de gen de tip burghez patriarhal în care autoarea vrea să se înscrie cât mai norm-al. Contractul marital e dublat de unul sexual, în accepţia lui Carole Pateman, în care femeia e reprezentată în spaţiul public de către bărbat. Doar ambiguitatea memoriilor – intime, dar devenite publice prin publicare – lasă să se întrevadă un discret semn de întrebare asupra aranjamentelor sociale şi cultural opressive în care, însă, doamna Edgar Quinet pare a se integra elegant, ca o adevărată doamnă. Martoră şi scrib, Ermiona Asachi devine subiect în ciuda ei înşişi. Chiar dacă totul e Monsieur Edgar Quinet, actul scriiturii dă soţiei demnitatea de a reprezenta, nu doar cuplul, ci în primul rând, pe ea însăşi pentru că e oglinda identitară.

Bibliografie

Quinet 1870: M-me Edgar Quinet, *Mémoires d'exil. L'Amnistie. Suisse Orientale – Bords du Léman*, Paris, Arman Le Chevalier, Editeur.

*

Gobineau 1853-1855: Arthur Gobineau, *Essai sur l'inégalité des races*, Paris, Librairie de Firmin Didot Frères.

Mitican 2011: Ion Mitican, „Cum a devenit Edgar Quinet un mare prieten al României", .http://www.ziarullumina.ro/print.php?articol=14212 – accesat 21 septembrie 2011.

Mudure 2000: Mihaela Mudure, *Feminine*, Cluj, NapocaStar.

Pateman 1988: Carol Pateman, *Sexual Contract*, Stanford, Stanford University Press.

[2] Ceremonie simbolică de imolare a soţiei pe rugul soţului. Suicid cu valoare simbolică: devotement, dragoste maritală.

BDD-V2625 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:42 UTC)

Ermiona Asachi: Memory and Identity

In 1852, Ermiona Asachi gets married with Edgar Quinet, a French historian and writer, who went into self-imposed exile in 1851 considering that democracy in France was endangered after the coup d'état initiated by Louis Napolean (the future emperor Napolean III). The couple took refuge in Belgium and Switzerland. They would return to France only in 1870, after the fall of Emperor Napoleon III. The present essay analyzes the identity structures and the mechanisms of memory in the diary that Ermiona Asachi kept while in exile.

The diarist's authority supports a literary gendered structure built according to the norms of bourgeois family. Ermiona Asachi practices self-effacement very earnestly, all her actions and thoughts are dedicated to her beloved husband. Still the ambiguity of the diaristic authorship – the memoirs are intimate and private but they become public once they are published – points to a discrete question mark regarding the patriarchal social and cultural arrangements. The act of writing gives the wife the dignity to represent both the couple and herself. Witness and scribe, Ermiona Asachi becomes a subject in spite of herself.

BDD-V2625 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:42 UTC)